

אקדמות לקבלת הראי"ה

שנתיים לאחר שעלה ארצה פרסם הרב אברהם יצחק הכהן קוק חוברת קטנה בשם 'עקבי הצאן', ובה הניח את היסודות לשיטתו המיוחדת בקבלה. החוברת נדפסה בירושלים תרס"ו, ובה שבעה מאמרים. בשניים מהם, 'דעת אלהים' ו'עבודת אלהים', כתב הראי"ה על 'האידיאלים האלהיים' וביאר את משמעותם באריכות. מונח זה לא הופיע בכל המאמרים שכתב הראי"ה בהיותו בחוץ לארץ, והוא נתחדש לראי"ה מיד עם עלייתו לארץ ישראל.¹

'האידיאלים האלהיים' הם יסוד שיטתו של הראי"ה באמונה באלוה ובעבודתו. פעמים הרבה הוא שונה אותם, מדרג אותם זה למעלה מזה וקושר אותם זה עם זה. הוא קורא להם בשמות אחדים, ומתאר אותם בתארים רבים. בכל אלה מעמיד הראי"ה את האידיאלים האלוהיים על שני תכנים יסודיים:

א. האדם אינו יכול להכיר ולהשיג את עצם האלוה אלא את האידיאלים האלוהיים.

ב. האדם, ישראל וההוויה כולה שואפים להתדבק באידיאלים האלוהיים ולממשם בפועל.

את שני התכנים הללו קושר הראי"ה זה בזה. הוא מבאר וחוזר ומבאר כיצד האידיאלים האלוהיים הם הדרך היחידה להכרת האלוה וכיצד הם הדרך היחידה להתדבק בו. כדי להבין מדוע כרך הראי"ה את 'דעת אלהים' ואת 'עבודת אלהים' יחד, ומדוע השתית את שתי אלו על האידיאלים האלוהיים, עלינו לשאול מה הם האידיאלים האלוהיים ומה נתכוון הראי"ה לכלול במונח מחודש זה.

א

נפתח בדברים שכתב הראי"ה במאמר דעת אלהים על האידיאלים האלוהיים. במאמר זה הוא מבחין בין 'המחשבה הילדותית' ובין 'המחשבה המבוכרת'. הראי"ה פוסל את 'המחשבה הילדותית' המבקשת להכיר את עצמות האלוה, ובמקומה הוא מציע את 'המחשבה המבוכרת' המבקשת את 'האידיאלים האלהיים'.

המחשבה הילדותית, שהיא גם הנשאה מכל גם הנמוכה מכל, אינה יודעת לעסוק רק בעצם, והעצם הלא לפי מושגה הוא נכר וזר לה, לא תוכל להכירו כי אם בדרך ארעי... ולמות של עבודה זרה ושל כפירה תוצאות. האידיאלים האלהיים, והחמדה הפנימית, הרוממה והעצמית אליהם, להתרומם אליהם, לציירם בשכל וברגש, ולהגשים דוגמתם בפועל של סדרי החיים, הם הנם תולדותיה של המחשבה המבוכרת, שלעילוייה אין קץ ותכלית, והיא הולכת הלך ואור... באורה אחר אורה, ממגמה רוממה לרמה ממנה, ומאידיאל נשא ונשגב ליותר נשא, עד אין קץ ואין תכלית.²

1 על האידיאלים האלוהיים כתב הראי"ה לראשונה בפנקס 'ראשון ליפו', הנקרא גם פנקס י"ג, סעיפים קמד, קמט-קנא. תוכנו של פסקאות אלו, שבהן כרך הראי"ה את האידיאלים האלוהיים עם מונחים יסודיים בקבלה, דורש דיון לעצמו, ולא נוכל לעשותו כאן.

2 עקבי הצאן, דעת אלהים, עמ' קלב.

בשורות אלו הציג הראייה את האידיאלים האלוהיים, וכרך יחד את שני תוכניהם: הכרתם – 'לציירם בשכל וברגש', ומימושם – 'להגשים דוגמתם בפועל של סדרי החיים'. הוא משבח את האידיאלים האלוהיים, שהם 'תולדותיה של המחשבה המבוכרת', והוא קובע כי הם הדרך הראויה והנכונה להכיר ולעבוד את האלוה.

במאמר דעת אלהים, שבו מפרש הראייה את האידיאלים האלוהיים ואת משמעותם לאדם ולישראל, אין הוא מודיע את מהותם. זאת עשה במאמר עבודת אלהים, שבו המשיך הראייה לפרש את האידיאלים האלוהיים ולבאר את 'ההכרה המבוכרת'. כאן הודיע את מהותם של האידיאלים האלוהיים – הם האצילות והספירות והפרצופים אשר בה.

אבל ההכרה המבוכרת שהיא מיוחדת לישראל... והיא העיבוד של האידיאלים האלוהיים, לעבדם, לשכללם, להשתדל לשגבם, להאדירם בעם, באדם, ובעולם. זהו הוא עמק הדעה של "עם חכם ונבון – אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת", המלאה אידיאלים נשאים ועצות אלהיות ואדירות ונאמנות איך להוציאם מן הכח אל הפועל לדור דורים. והדבר מפורסם וידוע שאפילו השמות האלהיות אינם מסמנים, על פי עומקה של תורה, את עצם האלהות, כי אם את האידיאלים האלוהיים, את דרכי ד', את חפציו, האצילות, הספירות, המדות, השבילים, הנתיבות, השערים והפרצופים, שמקצת תכנם האידיאלי חקוק וקבוע הוא גם כן בנפש האדם, אשר עשהו האלהים ישר והחפץ היותר אדיר הצפון במעמקי נפשו הוא להוציא את האור הצפון ההוא תמיד מן הכח אל הפועל, לקרבם תמיד יותר ויותר לאותה השלמות הבלתי מוגבלת של האידיאלים האלוהיים בצורות החיים עצמם, של האיש, ושל הקיבוץ הכללי, של המעשה, ושל החפץ והרעיון.³

בשורות אלו מבחין הראייה בין 'עצם האלהות' מזה ובין 'האידיאלים האלוהיים... דרכי ד'... חפציו, האצילות, הספירות, המדות, השבילים, הנתיבות, השערים והפרצופים' מזה. בהבחנה זו גילה הראייה את דעתו כי 'האידיאלים האלוהיים' שווים הם 'אצילות', 'לספירות', 'למידות', 'לשבילים' [=ל"ב שבילים ונגלמים],⁴ 'לנתיבות' [=ל"ב נתיבות בספירת חכמה],⁵ 'לשערים' [=נ' שערים בספירת בינה],⁶ ו'לפרצופים'. כל אלה – אצילות, ספירות, מדות, שבילים, נתיבות, פרצופים – שווים הם 'אידיאלים האלוהיים'. את אלה, ורק את אלה, יכול האדם להשיג, ולא את עצם האלהות. את אלה, ורק את אלה, יכול האדם להוציא מן הכח אל הפועל, ולא את עצם האלהות.

ב

על מהותם של האידיאלים האלוהיים – 'הספירות האלהיות' – כתב הראייה גם בחמש פסקאות אלה.⁷

א (ה). אי אפשר להנצל משמץ של עבודה זרה, כי אם על ידי השינון שהדבקות של זאתם הדבקים בד' אלהים חיים כלכם היום' היא הדבקות במדותיו של הקב"ה. כי אי אפשר לאדם להתדבק בשכינה, אלא התדבק בדרכיו, מה הוא רחום וחנון אף אתה הוה רחום וחנון, מה הוא גומל חסדים אף אתה היה גומל חסדים.

ב (ד). בהאידיאלים האלוהיים צריכים להתדבק, ולהם אנו צריכים תמיד לשאוף תמיד למלאותם בחיים ובפועל, ברעיון, בפרט ובכלל, בכל האזויו ובכל השקיקה היותר אדירה והיותר מתמידה שלנו.

ג (א). מלמדת היא לנו החכמה האלהית את המדות, את הספירות האלהיות, כדי לדעת, שבמדותיו של הקב"ה אנו צריכים תמיד להתדבק.

בשלוש פסקאות אלו מורה הראייה כי 'אי אפשר להנצל משמץ של עבודה זרה', שהיא הבקשה להשיג את 'עצם האלהות', אלא על ידי דבקות ב'האידיאלים האלוהיים', ב'מדותיו של הקב"ה', ו'ב'הספירות האלהיות'. את כל אלה 'מלמדת היא לנו החכמה האלהית', כלומר חכמת הקבלה העוסקת באצילות ובעשר הספירות.

3 שם, עבודת אלהים, עמ' קמה.

4 אדרא רבא, זוהר ח"ג קלו ע"א; פרדס רמונים, שער יב, פרק א.

5 פרדס רמונים, שער יב.

6 שם, שער יג.

7 חמש הפסקאות הללו מובאות כאן על פי סדרן המקורי ועל פי נוסחן המקורי, כפי שנדפסו בביאורי הראייה לפרקי אבות, 'ירושלים תשס"ו, עמ' ז-ח. בסדר שונה ובנוסח שונה הן נדפסו במדות הראייה, דבקות, מוסר אבין, 'ירושלים תשל"א, עמ' קיח-קיט. מספרי הפסקאות בסוגריים מציינים את סדר הפסקאות במדות הראייה.

על האידיאלים האלוהיים למד הראייה מדברי חז"ל ומדברי המקובלים גם יחד. את המידות והדרכים, שעליהן דיברו חז"ל, ואת הספירות והפרצופים, שעליהן דיברו המקובלים, ראה הראייה כמהות אחת – מידות דרכים ספירות פרצופים ולה – קרא בשם האידיאלים האלוהיים. את דרישתם של חכמים כי יתדבק האדם במידותיו ובדרכיו של הקב"ה, 'מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום',⁸ נקרא המקום רחום אף אתה היה רחום, הקדוש ברוך הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון... נקרא המקום צדיק... אף אתה היה צדיק, נקרא המקום חסיד... אף אתה היה חסיד,⁹ איחד הראייה עם דברי המקובלים על הספירות הנאצלות, וכך הסיק כי צריך האדם להתדבק בהספירות האלהיות ובהאידיאלים האלהיים ולשאוף תמיד להגשים במהלך חייו.

כיוון שזיהה הראייה את האידיאלים האלוהיים עם הספירות והפרצופים שבאצילות הוא ממשיך ללכת בדרכם של המקובלים, ומורה על היחס הראוי והנכון בין האידיאלים הספירות ובין עצמות האלוה.

ד (ג). כשאנו מתלמדים להכיר ולדעת, שאי אפשר שיהיו מדות במציאות, ושהיו אידיאלים אלהיים בעולם ובחיים, בנשמה וברוח ונפש, כי אם כשיש אלהים, כשיש מקור למעלה מכל, הרי האידיאלים מתעלים תמיד, מחפשים מיום ליום ומרגע לרגע מעין חדש של אורה ושל חיים טהורים.

ה (ב). אם אין אנו מרגילים את עצמנו להכיר את הצורך שתהיה השלֵהבת מאוחדת עם הגחלת, אין אנו מכירים כלום. אם אין אנו מכירים להפך, שכל עיקר הצורך לתלמודם של השמות, של המדות ושל הספירות, הוא כדי שנדע שאנו צריכים להתדבק במדותיו של מקום, ושאנו יכולים להתדבק בהן, ושאין אנו יכולים להתדבק בגבורה שלמעלה בלא השאיפה למדותיו, אם אין אור זה פרוש לפנינו, אין אנו מכירים כלל את כל התוכן של חכמת המדות, של יסוד הספירות והאצילות, של הנושא היסודי של מעשה מרכבה.¹⁰

בשתי פסקאות אלו קשר הראייה את האידיאלים האלוהיים אל עצמות האלוה, כי אי אפשר שיהיו אידיאלים אלהיים... כי אם כשיש אלהים, כשיש מקור למעלה מכל, כשם שקשרו המקובלים את הספירות אל עצמות המאציל, שתהיה הגחלת מאוחדת עם השלֵהבת,¹¹ וחזר על היחס הנכון בין העצמות ובין האידיאלים האלוהיים – אי אפשר להתדבק בעצמות האלוה אלא על ידי הדבקות במידותיו ספירותיו אידיאליו.

בשתי פסקאות אלו, כבשלוש קודמותיהן, מבקש הראייה מהאדם להתדבק במדותיו של מקום, כלומר להתדבק בספירותיו של המאציל. 'השאיפה למדותיו היא תכלית האדם, ומשמעה – האדם ילך אחר המאציל ויתנהג כספירותיו, מה הוא אף אתה.

'האידיאלים האלהיים הם אפוא הספירות שבאצילות. מדוע קרא הראייה לספירות בשם 'האידיאלים האלהיים? כי פירש הראייה את הספירות כמידות וכדרכים שהמאציל מהלך בהן, ועל כן הן המידות והדרכים האידיאליות שיבקש האדם להלך אחריהן. האידיאלים האלוהיים הם דרכי הקודש והמוסר שהאלוה מתנהג בהן, ועל כן צריך האדם לשאוף להתדבק בהן ולהתנהג כמותן, וכך להידמות ליצור.

ג

בתחילת דברינו ראינו כי שני תכנים יסודיים ב'האידיאלים האלהיים'. על שני תכנים אלו כתב הראייה גם בפסקה זו.

מה שמחשבין בדבר עצמיות האלהים ומכוונים לזה במחשבה למרכז העבודה, כלומר למלא את רצונו של אלהים, מצד עצמותו האישית, היא בזמן הזה מאבדת כל סגולה והוד אלהי... האדם המפותח עולה הוא בהבנתו להכיר שכל מה שאנו פונים אל ההשלמה של ההכרה של השוב של האומץ של כל הנשגב בזה אנו רואים את האלהים. העצמיות היא רחוקה מציורנו, ואין אנו מוכנים כלל לחשוב אודותה בדבר אלהים, ולא ליחס לה קישור מעשי ואמוני. הכל אנו צריכים להפנות לעומת המגמות הטובות

8 שבת קלג ע"ב.

9 ספרי דברים, פסקא מט.

10 במדות הראייה פותחת הפסקה במלים 'אם אין אנו מכירים', והמשפט הראשון 'אם אין אנו מרגילים... להפך' נשמט ממנה. ההכרח של איחוד השלֵהבת בגחלת, שעליו דיברו המקובלים, נשמט מן הפסקה, והבנתה בלעדיו נמצאת חסרה ופגומה.

11 על פי ספר יצירה, פרק א, משנה ו.

הניכרות לנו, שהכל הוא גילוי אלהות. רק הספירות יכולות להכנס במחשבה וכוונת הלב, ולא אין סוף, שהוא למעלה מכל רעיון, והכל מוכיח עליו ושוקק לו בדומיה.¹²

כאן מבחין הראי"ה בין 'עצמיות האלהים' ובין 'המגמות הטובות הניכרות לנו', בין 'אין סוף' ובין 'הספירות'. אף כאן מפרש הראי"ה את הספירות כדרכים שהאלוה הולך בהן ואשר ראוי שהאדם יהלך אף הוא בהן – הרי הן 'המגמות הטובות הניכרות לנו'. 'המגמות הטובות' והאידיאלים האלהיים' חד הם – כינויים של הראי"ה לספירות האצילות.

ד

האידיאלים האלהיים הם אפוא הספירות והפרצופים שבאצילות. בפסקאות שהבאנו עד עתה פירש הראי"ה את מהותם של האידיאלים האלוהיים – הם הספירות, הם הפרצופים, הם המידות שהמאציל מתנהג בהן, הם הדרכים שהאלוה מתהלך בהן. בפסקאות רבות נוספות מפרט הראי"ה את האידיאלים האלוהיים ומפרש אותם אחד לאחד. הוא קורא להם בשמותיהם, מודיע את תכונותיהם, מסדר אותם למדרגותיהם וקושר אותם למערכת אחת שלמה. בכל אלה הולך הראי"ה אחרי מהלך ההאצלה ואחרי סדר הספירות ומדרגותיהן. הוא נוטל שמות וכינויים מכתבי המקובלים, ואף מוסיף שמות וכינויים משלו, ובכל אלה הוא מתאר את הספירות והאידיאלים שבאצילות.

הראי"ה קרא לספירות ולנאצלים בשמות ובכינויים שהוא יצר וחדש, וכך המיר את לשון הנסתר ללשון הנגלה. אמנם כתב הראי"ה את קבציו ואת מאמריו בלשון הנגלה, אבל שזר בהם כינויים רבים לאצילות ולספירותיה. כינויים אלה נחלקים לשניים: כינויים שמצאו המקובלים הראשונים במקראות ובמאמרי חכמים, וכינויים חדשים שיצר הוא עצמו לספירות ולנאצלים העליונים.¹³ משום כך ימצאו יחד בכתבי הראי"ה כינויים לספירת בינה שכתבו המקובלים הראשונים: 'נועם',¹⁴ 'חירות',¹⁵ 'עולם הבא',¹⁶ עם כינויים לספירת בינה שיצר הראי"ה עצמו: 'עולם החרות',¹⁷ 'האידיאל העליון' איך שהעולם צריך להיות... אידיאל עולמי מלא בעתיד.¹⁸ ומשום כך ימצאו יחד בפסקאות הראי"ה כינויים לספירת יסוד שכתבו המקובלים הראשונים: 'צדיק',¹⁹ 'שלוש',²⁰ 'טוב',²¹ עם כינויים לספירת יסוד שחדש הראי"ה משלו: 'הרצון העולמי המחולל את החפצים כולם',²² 'זיו השלום' והשפעת הטוב המיסוד עולם.²³

הפסקאות שבהן מפרט הראי"ה את מערכת הספירות והאידיאלים מצטרפות ועולות לספר שלם, ולא נוכל לעסוק בהן כאן. רק שתי פסקאות נביא כאן, שתי פסקאות שבהן תיאר הראי"ה את כללותה של מערכת האידיאלים האלוהיים אשר באצילות.

ה

כתב הראי"ה.

כל מה שהזכרה האידיאלית הולכת ועולה, כך משתרגים ענפיה ביותר. וכל מה שהיא נקמצת ונחשכת, כפי מדה זו הענפים מתקמצים, ואינם יכולים להתפשט. הרחבת הענפים של האידיאליות, אנו מוצאים בגובה העליון, בהאידיאליות האלהית של סדר ההויה.

12 פנקס הדפים ד 22; קבצים מכתב יד קרשו ב, עמ' קכג-קכד.
13 'אביב', היסטוריה צורך גבוה, ספר היובל לרב מרדכי ברויאר, ירושלים תשנ"ב, עמ' 755-762.
14 זוהר ח"א קצו ע"ב.
15 שערי אורה, שער ח, מהדרות י' בן שלמה, ירושלים תשל"א, כרך א, עמ' 58.
16 שם, שער ח, כרך ב, עמ' 65-66.
17 ש"ק, קובץ ז קנא; אוה"ק, הקודש הכללי א.
18 ש"ק, קובץ א תתקנ; אוה"ק, התעלות העולם מ.
19 שערי אורה, שער ב, כרך א, עמ' 98-101.
20 שם, שער ב, כרך א, עמ' 103-105.
21 שם, שער ב, כרך א, עמ' 101-103.
22 ש"ק, קובץ א תרכב; אוה"ק, החיות העולמית לב.
23 ש"ק, קובץ ו רעו; אוה"ק, הטוב הכללי לא.

החיים בטרתם, ברומם, ברוחניותם, במוסרם והשכלתם, עומדים בראש האידיאל. ומתוך הברור המובהק של האידיאל, בהדעה העליונה, בחכמת היצירה, הענפים הם רבים ומסתעפים מאד. צרכי החיים רבים ושונים, וכל סדריהם רחבים הם, ותופשים מקום רחב במציאות, ואין חסר גם הצורך היותר רחוק מלהיות נמצא. וכל זה הוא מפני שעז מאד הוא הכח המכיר, הבא עד תכונת החפץ והיכולת, להוציא אל הפועל את האידיאל הנשגב של החיים.

תורת ישראל מצוינת היא בהגשימה את האידיאליות המופשטה בכל סדרי החיים. והסדרים, מתוך שהם תכסיסי האידיאליות, הם גם כן מתרחבים, נושאים ענף ופרי, והכל הוא משוקה מטל החיים של שורש האידיאליות, שהוא ינצח את כל מה שהוא עומד לנגדו, וכל מה שרוצה למעט את כח התפשטותו.²⁴

המקובלים לימדו כי האצילות היא מקורה של ההויה כולה, וכי ממנה נובעים ונבראים כל העולמות. כיוון שפירש הראי"ה את הספירות כ'האידיאלים האלהיים' הוא קורא לאצילות בשם 'האידיאליות האלהית של סדר ההויה'. כאן מרחיב הראי"ה את משמעותם של האידיאלים האלוהיים, והם אינם מכוונים רק לאדם ולהליכותיו אלא לכל הנבראים. האצילות היא מקורה של ההויה כולה, ומשום כך האידיאליות האלוהית אשר באצילות מבקשת להדריך את כל הנובע והנברא ממנה.

גם את האידיאלים הנובעים ממצוות 'זהלכת בדרכיו' הרחיב הראי"ה. האצילות היא 'האידיאליות המופשטה', והתורה כולה 'מצוינת היא בהגשימה את האידיאליות המופשטה בכל סדרי החיים'. התורה כולה, ולא רק מצוות 'זהלכת בדרכיו', מגשימה את האידיאליות שבאצילות בעולם המעשה ובחיי האדם אשר בו.

את כל אלה הכליל הראי"ה בשם 'ההכרה האידיאלית'. זאת היא הכרת האצילות כמקורם של האידיאלים האלוהיים, ומידיעה זו נובעת השאיפה 'להוציא אל הפועל את האידיאל הנשגב של החיים'.

עוד לימדו המקובלים כי מהאצילות נמשך שפע החיים אל הנבראים.²⁵ גם את המשכת שפע החיים קשר הראי"ה לאידיאלים האלוהיים. לאצילות הוא קרא בשם 'שורש האידיאליות', ולהמשכת שפע החיים קרא 'משוקה מטל החיים'. זהו פירושו של המשפט 'הכל הוא משוקה מטל החיים של שורש האידיאליות'.

בפסקה נוספת ביקש הראי"ה את ההליכה אחר האידיאלים האלוהיים שבאצילות. כאן קורא הראי"ה לאידיאלים שבאצילות בשמות 'האידיאלים היותר נשגבים' ו'האידיאלים המרוממים', ולהמשכת שפע הברכה והחיים מן האצילות הוא קורא 'ברכה כמוסה במעמקי החיים'.

החיים המאושרים, בין של יחיד בין של ציבור, הם הולכים ונמשכים כפי אותה המדה שהם דורכים בפועל את ההדרכה המעשית שהאידיאלים היותר נשגבים הם מחייבים אותם. כל עליה מעשית בפרטי הדייקנות של התנועות, שעל פי המשך ההגיון היותר נשגב ורחב, ההגיון העולה מכל חוגי הצמצום האנושי, הן המשכות של הגשמת האידיאלים המרוממים, והצידוד כלפי התפתחותם ועילולים, כל עליה כזאת גוררת היא אחריה ברכה כמוסה במעמקי החיים, מחוללת היא כח רוחני גדול, וממשכת איתנות לתוקף האידיאלים ונצחונם בעולם הפנימי של היחיד, ובעולם החיצוני של הכלל.²⁶

לא תמיד מקיים האדם את האידיאלים האלוהיים ולעתים אין הוא הולך אחריהם. בהמשך הפסקה הקודמת מתאר הראי"ה את 'הנסיגה המעשית' מן האידיאלים, אך גם אז 'לא תוכל השלשלת האידיאלית להיות נפסקת בפועל' והיא תשוב להתגלות ולהתגשם במעשי האדם ובהתנהגותו.

ולהיפך, כל נסיגה, כל הבלעה ואי הקפדה של הסדר המעשי, שהאידיאלים היותר נשגבים הם מחייבים אותם בכללותם, אף על פי שמצד אותה הנסיגה בעצמה לא תוכל השלשלת האידיאלית להיות נפסקת בפועל, הולכת היא עדיין בנצחונה את מסלולה על ידי כחות רבים שהיא מוצאת לפניה... עד שמתפרץ מאיזה סוגר כח אחד אדיר, צפון במעמקים, שמוחה בכל תקפו על הרמיסה האידיאלית, וגובה את הדקיון של העלבון הרוחני מהעולם המתדלדל ומתרשל. הולך לו כח איתן זה ובונה את

24 ש"ק, קובץ א קנח.
25 שערי אורה, שער ב, כרך א, עמ' 96; שם, שער ח, כרך ב, עמ' 62; וספרים רבים נוספים.
26 ש"ק, קובץ א קנו.

הפרצות, מקומם את הנכשלים, ומעודד את החלשים, עד שהשכינה האידיאלית שבה לשכון בכבודה בנשמותיהם של בני אדם, הראויים לקלוט אל קרבם את אוצר החיים האמיתיים, בכל תוקפו ועשרו.²⁶

1

מהי 'ששלת האידיאלית' שלא תוכל להיפסק? זוהי שלשלת האידיאלים, שהראייה פירש בה את שלשלת האצילות שלימדו המקובלים. הראייה עקב אחר סדר ההשתלשלות מראשית ההאצלה עד אחרית העולמות הנבראים, והעמיד סדר של אידיאלים הנובעים זה מזה ואחוזים זה בזה. תקצר היריעה לפרט כאן את כל האידיאלים שהראייה קשר אותם זה לזה באותה 'ששלת אידיאלית', וימעט המקום לפרש כאן את משמעותם של כל האידיאלים ויחסם זה לזה. על כן נציג הנה רק אחדים מהם, ונסדרם על פי מהלך ההאצלה והבריאה.

אור אין סוף האורה הנשגבה של האידיאליות המוחלטה²⁷
 אצילות אידיאליות²⁸
 האידיאליות האלהית²⁹
 האידיאליות האלהית של סדר ההויה³⁰
 העולם האידיאלי העליון³¹
 הקדושה העליונה האידיאלית האצילית האלהית³²
 אידיאל רצוני ושאיפתי עליון³³
 האצילות האידיאלית³⁴
 אידיאל האידיאלים³⁵
 העולמים העליונים האידיאליים³⁶
 האידיאליות הכללית³⁷
 האידיאליים הנבונים רווי העדן³⁸
 האידיאליות המופשטה³⁹
 שורש האידיאליות³⁹
 עצמותם של האידיאלים³⁹
 האידיאלים העליונים⁴⁰
 האידיאלים המקוריים⁴¹
 העולמים האידיאלים⁴²
 אריך אנפין האידיאלים הנשגבים⁴³
 האידיאל המלא של העולם⁴⁴

27 ש"ק, קובץ ז ה.
 28 ש"ק, קובץ ח קצא; אוה"ק, חכמת הקודש סג.
 29 ש"ק, קובץ ו קסז; אוה"ק, מוסר הקודש קכט.
 30 ש"ק, קובץ א קנח.
 31 ש"ק, קובץ ז קמב; אוה"ק, מוסר הקודש צח.
 32 ש"ק, קובץ ח קלז; אוה"ק, הקודש הכללי כ.
 33 ש"ק, קובץ ז קמב; אוה"ק, מוסר הקודש צח.
 34 ש"ק, קובץ ב א; אוה"ק, טהרת מדות הנפש מא.
 35 ש"ק, קובץ ג ז; אוה"ק, התעלות העולם לח.
 36 ש"ק, קובץ ו רי; אוה"ק, מוסר הקודש קלה.
 37 ש"ק, קובץ ו קסז; אוה"ק, מוסר הקודש קכט.
 38 ש"ק, קובץ ו רי; אוה"ק, מוסר הקודש קלה.
 39 ש"ק, קובץ א קנח.
 40 ש"ק, קובץ ח כט; עולת ראייה א, עמ' יב-יג.
 41 ש"ק, קובץ א קס.
 42 ש"ק, קובץ א חס; אוה"ק, החיות העולמית לא.
 43 ש"ק, קובץ ח פד; אוה"ק, החיות העולמית יט.

האידיאל המרומם האלהי במלא מילואו ⁴⁵	
מהות האידיאליות המרוממה ⁴⁵	
יותר עליון מכל אידיאל עולמי בהכרה ⁴⁵	חכמה
אידיאלים ⁴⁶	בינה
האידיאל העליון ⁴⁷	
אידיאל עולמי מלא בעתיד ⁴⁸	
האלהות האידיאלית הרוממה מכל ציור עולמי ⁴⁹	תפארת
המטרה האידיאלית של הוית הכל, אידיאל הכל ⁵⁰	
האידיאליות העליונה המשותפת לכליל תפארת הרוח ⁵¹	
אור האידיאליות הכללית של התפארת האלהית ⁵²	
האידיאלים הרגילים ⁵³	
אידיאלים מוגבלים ⁵⁴	
האידיאל הרוחני המרומם ⁵⁵	
הבחירה הכמוסה שעל פי האידיאל העליון ⁵⁶	
האידיאליות העליונה ⁵⁷	
האידיאל המוזער ⁵⁸	
האידיאליות הנשגבה של רוח החיים אשר במלא כל העולמים ⁵⁹	מלכות
האידיאליות המהותית ⁶⁰	
האידיאל החברותי ⁶¹	
האידיאל האלהי המשעבד ⁶²	
התמצית של האידיאל המעשי ⁶³	
האידיאליות האלהית החיה בכל ⁶⁴	
האידיאל הישראלי ⁶⁵	
האידיאל הלאומי הנצחי ⁶⁶	
העולם האידיאלי היצירתי ⁶⁶	יצירה
האידיאלים המעשיים לבושי הגויה ותכסיסה ⁶⁷	עשייה
האידיאליות המוגשמת בחיים ⁶⁸	

ש"ק, קובץ ז ד ; אוה"ק, הטוב הכללי ג.	44
ש"ק, קובץ א תתקנ; אוה"ק, התעלות העולם מ.	45
ש"ק, קובץ ז קעא ; אוה"ק, הקודש הכללי א.	46
ש"ק, קובץ א תתקנ; אוה"ק, התעלות העולם מ.	47
ש"ק, קובץ א תתקנ; אוה"ק, התעלות העולם מ.	48
ש"ק, קובץ ה פא ; אוה"ק, מוסר הקודש ד.	49
ש"ק, קובץ ב רמט ; אוה"ק, האחדות הכוללת י.	50
ש"ק, קובץ ג שא ; אוה"ק, החיות העולמית יח.	51
ש"ק, קובץ ב רנ ; אוה"ק, החיות העולמית ל.	52
ש"ק, קובץ ח פד ; אוה"ק, החיות העולמית יט.	53
ש"ק, קובץ ז קעא ; אוה"ק, הקודש הכללי א.	54
ש"ק, קובץ ז לה ; אוה"ק, התעלות העולם לב.	55
ש"ק, קובץ ב ה ; אוה"ק, מוסר הקודש יז.	56
ש"ק, קובץ ז יב ; אורות, המלחמה י.	57
ש"ק, קובץ ז ד ; אוה"ק, הטוב הכללי ג.	58
ש"ק, קובץ ג שא ; אוה"ק, החיות העולמית יח.	59
ש"ק, קובץ ז יב ; אורות, המלחמה י.	60
ש"ק, קובץ ז לה ; אוה"ק, התעלות העולם לב.	61
ש"ק, קובץ א שכב.	62
ש"ק, קובץ ז קמב ; אוה"ק, מוסר הקודש צח.	63
ש"ק, קובץ ב קמד ; אוה"ק, החיות העולמית ל.	64
ש"ק, קובץ ג קנו ; אורות, אורות ישראל א ת.	65
ש"ק, קובץ ז קמב ; אוה"ק, מוסר הקודש צח.	66
ש"ק, קובץ ו רי ; אוה"ק, מוסר הקודש קלה.	67

אלה הם מעט מן האידיאלים הכלולים ב'ששלת האידיאלית' על פי הראייה. רשימה זו מבטאת מקצת ממפעלו הגדול של הראייה – פירוש סדר הספירות והעולמות שלימדו המקובלים כסדר של אידיאלים. 'ששלת האידיאלית' שהציב הראייה קושרת את האידיאלים בהדרגה ממעלה למטה – מהאידיאליות המקורית והמופשטה עד לאידיאליות המוגשמת בחיים, מן האידיאלים הגבוהים רווי העדן עד לאידיאלים המעשיים לבושי הגויה.

ז

נחזור אל הראשונות, אל שני התכנים של האידיאלים האלוהיים שהצגנו בראש דברינו. התוכן הראשון הוא כי אין להכיר ולהשיג את עצם האלוה אלא רק את האידיאלים האלוהיים. תוכן זה לא הראייה חידשו, וכבר קדמוהו הפילוסופים והמקובלים לדורותיהם בקובעם כי האדם אינו יכול להשיג את עצמות האלוה וכי הוא יכול להשיג רק את התארים, המידות, הספירות והפרצופים. משום כך הקדים הראייה את המלים 'והדבר מפורסם וידוע' למשפט 'אפילו השמות האלהיות אינם מסמנים... את עצם האלהות כי אם את האידיאלים האלוהיים'.⁶⁹ על תוכן זה של האידיאלים האלוהיים כתב הראייה וחזר וכתב פעמים רבות, ובכל אלה הלך בעקבות הפילוסופים והמקובלים שקדמוהו.

נביא כאן מקצת מדברי המקובלים על אי יכולתו של האדם להשיג את עצמות האלוה ועל יכולתו להשיג את ספירות האצילות. כך כתב ר' מאיר אבן גבאי.

דע כי א"ס לא יכנס בהרהור וכל שכן בדבור... דע כי אין סוף אין לומר כי יש לו רצון ולא כוונה... ואין לומר בו שום דבר שיהיה ממנו שהוא מוגבל כי כל מוגבל משתנה ואין אצלו לא שינוי ולא חילוף ולא חדוש, ואנו רואים מתוך הכתוב שהוא אוהו דרך הגבול... והגבול היה באדם שהם הספירות, וכל סדר בראשית וסדר המצות שהם על סדר הספירות מעידות זה... וכל לא יתכן בלתי הספירות, וסדר הספירות שהוא גבול מבלי גבול...⁷⁰

כך כתב ר' משה קורדבירו.

אמת כי יוצרנו יוצר הכל א"ס מלך מלכי המלכים הקב"ה אשר לא יצדק אמרנו בו ית' ולא ישתבח ולא יתפאר וכיוצא בהם, מפני שאינו מתברך משום אחד ולא משתבח ולא מתפאר מזולתו... ובו אין אנו יכולין לדבר ולא לצייר, ולא לחייב לא דין ולא רחמים, לא רוגז ולא כעס, לא שנוי ולא גבול ולא שום מדה, לא קודם האצילות לא עתה אחר האצילות. אמנם מה שראוי שנדע הוא כי בתחלת האצילות האציל האין סוף ממ"ה הקב"ה עשר ספירות אשר הם מעצמותו מתיחדות בו והוא הכל אחדות שלימה. והספירות האלה הם נשמה ומתלבשות בעשר ספירות הנקובות בשמות שהם כלים... והנה עתה שני מיני ספירות, ושניהם מיוחדים תכלית היחוד. הא' כמו אופן בתוך האופן, והיא הנשמה והספירות האמיתית והכח הפועל באמיתית, והוא התפשטות עצמותו וכחו של יוצרנו. והשני, הכלים שהם שלוחי נשמתם אל הפעולות.⁷¹

כך כתב ר' יוסף אירגס.

והענין הוא כי כבר ידעת שבאין סוף אין אנו יכולים לדבר ולא לצייר ולא לחייב לא דין ולא רחמים, לא שינוי ולא גבול ולא שום מדה כלל... לפיכך הוצרך להאציל הספירות שהם הם מדת החסד ומדת הדין ומדת הרחמים וכיוצא כדי להשגיח ולהנהיג התחתונים כהוגן וכשורה ובשינוי, פעמים בדין, פעמים ברחמים, פעמים בדין מועט, פעמים בדין מרובה... הכל כפי המציאות המצטרך כי ההנהגה תשתנה כפי מעשה האדם.⁷²

וכך כתב ר' משה חיים לוצאטו.

68 ש"ק, קובץ א קס.

69 לעיל ליד הערה 3.

70 דרך אמונה, ורשה תר"ן, דף ג ע"ג-ע"ד.

71 פרדס רמונים, שער ד, פרק ד.

72 שומר אמונים, ירכח שני, סעיף עא.

הנה בעצמות המאציל ית"ש אסור לנו לדבר בו, ואין לנו אפילו צורך ליכנס בזה כלל, כי די לנו שידענו מציאותו. וכשידענו שהוא תכלית כל השלימות, שהוא כל יכול, ידענו מה שצריך לנו בענין זה. וחזן מזה כבר אסור לנו אפילו לדבר. לא נדבר אם כן מעצמותו עוד, כי אם מרצונו, כי זה קרוב לנו יותר, והותר לנו, שכבר אין לנו נוגעים בעצמותו כלל... יש ברצונו רצון ההטבה, רצון ההרעה, רצון ההשפלה, רצון ההרמה... סוף דבר, הן אלה מדות רצונו שנוכל לחקור ולדעת אותם ודאי... הספירות הם מה שרצה על דרך תכלית נכלל במדות פרטיות, שרצה בהם. דרך משל, נאמר החמלה, הכעס וכיוצא, החסד הדין והרחמים בכל פרטי תנאים, ואלה הם שאנו קוראים להם ספירות, רצה לומר מדות הרצון, לא אותם שהם בו לפי עצמו, כי הוא כל יכול, אלא אותם שרצה בהם לברא בהם ועל פיהם את עולמו ולנהג אותם בסדר וגבול. ובכל יכולתו אין לנו מדברים כלל, שהרי אין לנו עסק וידיעה בו, ואסור לנו להתעסק בו... אך המדות המיוחדות ומוגבלות שרצה בהם הרצון עצמו הם אותם שנבקש ונבין, כי נבין מה ענין המדות האלה ואיך הבריאה הזאת יוצאת על פיהם.⁷³

אחר כל המקובלים הללו הלך הראי"ה, ואף הוא קבע וחזר וקבע כי אין לאדם השגה בעצמות האלה אלא רק בספירות הנאצלות.

ח

התוכן השני של האידיאלים האלוהיים הוא השאיפה להתדבק בהם ולהוציא אותם מן הכוח אל הפועל. תוכן זה הראי"ה חידשו, ובו יצא לדרך חדשה שלא דרכו בה המקובלים שהיו לפניו. הוא פירש את האצילות ואת ספירותיה ופרצופיה במשמעות חדשה, והעניק למהלך ההאצלה מגמה ותכלית שלא נודעו עד הנה. משום כך קרא הראי"ה לספירות האצילות בשם חדש – 'האידיאלים האלהיים'. לא בכדי חידש הראי"ה שם לספירות, כי בשם 'האידיאלים האלהיים' הוא הביע את מהותה של האצילות ואת משמעות ספירותיה על פי ההבנה שנתחדשה לו בהגיעו לארץ ישראל.

כדי להבין את חידושו הגדול של הראי"ה בפירוש האצילות וספירותיה עלינו לשוב אל דבריהם של המקובלים קודמיו. המקובלים פירשו כי האצילות היא ההנהגה האלוהית, וכי ספירותיה הן המידות שבהן שופט המאציל את בריותיו וממשיך להם את שפע חיותם. נביא הנה מעט מדבריהם של המקובלים הראשונים והאחרונים על מהותן של הספירות כמידותיה של ההנהגה האלוהית.

כתב ר' יוסף ג'קטילה כי הספירות עצמן הן שמות, כינויים ומידות. המאציל אינו משתנה, אלא מתלבש בספירות וכפי לבושו כך פעולתו.

כל השמות וכל הכינויים וכל המידות הם נאחזים בשם הוי"ה יתברך. וזהו שאמרו בספר יצירה, היכל הקודש מכון באמצע. וזהו סוד שם הוי"ה שהוא באמצע כל השמות, בין מלמעלה, בין מלמטה, בין מן הצד. וזהו סוד ראיתי את הוי"ה יושב על כסאו, בכל השמות והכינויין ופועל פעולותיו. וכפי הפעולה שצריך לפעול, כך מתלבש בשם או בכינוי הראוי לאותה פעולה. ושמור עיקר זה תמיד, כי הנה תמצא הוי"ה נקרא לפעמים רחום ולפעמים קנאו ונוקם ובעל חימה ואיש מלחמה, כאומרו אל קנאו ונוקם הוי"ה נוקם ה' ובעל חימה, ואומר הוי"ה איש מלחמה, ואם הוא כולו של רחמים היאך אפשר לומר בו אלו הכינויין של דין קשה, אלא באותו הצד של דין שאמרנו שהוא מעורב עם מידת רחמים, מתאחזין אלו הכינויין של דין. וכפי המידה הראויה כך הכינויין מתאחזים בו ומתלבש בהן. ונמצא שם הוי"ה כלול ומשוכלל בכולן בהתלבשו במלבוש הראוי לכל דבר. ושמור זה העיקר וממנו תראה שהשם יתברך אינו משתנה כלום, כאומרו אני הוי"ה לא שנית. אבל השינוי הוא כפי הדין הראוי, מתלבש בכינויין הראויין לגמור הדין אם לטוב אם לרע. ושמור זה העיקר הגדול מאוד ותראה גדולתו יתברך ועוצם מלכותו.⁷⁴ השם הגדול הנקרא הוי"ה יתברך הוא לבדו העיקר והוא גוף האילן נוטה למעלה ולמטה ולצדדין, מתלבש בשאר כל שמות הקודש ושאר הכינויין... וכפי הפעולה שהוא יתברך מחדש בעולמו, כך הוא נקרא באותו השם שממונה על הפעולה ההיא.

מאמר הויכוח, סעיפים מד-נ, נדפס בתוך שערי רמח"ל, בני ברק תשמ"ו, עמ' מז-מט.
74
שערי אורה, שער ה, כרך א, עמ' 236.

והנה זה השם הנקרא אלהי"ם הוא השם הממונה על הדין, וסימן, כי המשפט לאלהים הוא, וכשהוא יתברך פועל פעולה מצד הדין, נקרא על אותה פעולה אלהי"ם.⁷⁵

ר' משה קורדובירו פירש כי הספירות הן כוחות של הנהגה, וכי המשכת השפע נובעת מייחוד הספירות זו עם זו. פעולה זו מחברת וקושרת את הספירות בשני אופנים: חיבור קבוע, אשר ממנו נמשך השפע המקיים את המציאות כולה; וחיבור משתנה, אשר ממנו נמשכת תוספת השפע לנבראים כפי התנהגותם וכפי מעשיהם. הייחוד הקבוע נעשה בעת האצלתן של הספירות, וממנו נמשך השפע שאין פחות הימנו. שפע זה מקיים את ההוויה כולה, ואלמלא הוא אין לה קיום. לעומת זאת, הייחוד המשתנה תלוי בהנהגת המאציל ובהשגחתו על נבראיו. ייחוד זה תלוי באדם ובצרכיו, והוא מוסיף לו שפע יותר על המידה הקצובה מראש. ייחוד זה הוא ייחוד של הנהגה ושל השגחה – אין הוא קבוע, אלא משתנה לפי מעשי האדם וצרכיו.

ייחוד הספירות הוא... הא', במה שהם מיוחדות מצד מה שהשגיח בהם הקב"ה בתחילת אצילותם וקבע להם שפעו והאיר בהם אורו, אשר במזון ושפע הזה הם מתייחדות ייחוד אמיתי וחוק ואמין, עד שאם ח"ו יעלה בדעת המנע השפע ההוא היה העולם כלה ואבד והרוחניות חוזר אל מקורם כקודם אצילותם... הייחוד השני, והוא להשפיע שפע רב דרך הצנורות ביותר על ענין הבריאה והוא כפי צורך הזמן, יש פעם שיהיה צורך הזמן אל המחילה וסליחה וכפרה, ואז נמשך השפע מהלובן העליון הכתר המלבן עונותיהם של ישראל ע"י הבינה... ויש פעם שייצטרכו חכמה כדי להתחכם בתורה, ואז ישפיע שפע החכמה דרך החסד... ויש פעם שייצטרך עושר, ואז ישפיע שפע הבינה אל הגבורה... ומשם אל המלכות... והאמת כל הענינים וההמשכות האלה יקראו שפע ורב טוב מיותר על הקצבה שקצב בבריאת העולם לעמידת הבריאות.⁷⁶

כי הייחוד הראשון הוא בשוה אל כל הספירות, ולא ידן האמונה ביניהם חילוק ופרוד ח"ו לענין הייחוד ההוא, אלא לעולם ההשגחה שוה בהם מן הקצה אל הקצה מהראשונה עד האחרונה, אבל לענין הייחוד השני יחסר פעמים הרבה בו' ספירות הבנין, וימצא בזו פעמים מה שלא ימצא בזו מפני שהוא תוספת שפע, והכל לפי הצורך. פעמים העולם צריך יותר דין מהרחמים כמו בעת מלחמה, ופעמים העולם צריך ביותר אל תגבורת החסד ממדה אחרת, ונמצא השפע מתרבה בה יותר משאר הספירות וכן לכל הספירות לפי הצורך.⁷⁷

האר"י פירש כי האצילות מבקשת להמשיך את השפע ולגלות את האור אל הנבראים. אלו הן שתי הנהגות השואפות לתקן את האצילות, כל אחת על פי דרכה: האחת שואפת לתקן את הדינים ולחבר את הרחמים עם הדינים, וכך ליצור ולהמשיך את שפע הקיום, החיות, הברכה והחירות אל הנבראים; השנייה שואפת לתקן את הכלים ולחבר את האור עם הכלים, וכך להוציא ולגלות אל הנבראים אור מועט שאותו הם יכולים להכיר ולהשיג. כל אחת משתי הנהגות אלו בוחנת את מעשי האדם ואת פעולותיו, ועל פיהם היא קובעת כיצד יימשך השפע וכיצד יתגלה האור ממנה אל הנבראים. האר"י הורה שתי הנהגות אלו בפרוטרוט והאריך מאוד בפירושו. תיאור של שתי הנהגות הללו כבר נעשה במקום אחר, ולא נחזור עליו כאן.⁷⁸

ר' יוסף אירגס פירש את כלל האצילות כהנהגת האלוה.

אמת הוא שאין בו ספק דפעולות החסד, דין ורחמים, הם פעולות הספירות מונהגות מהאין סוף, כי הוא המשגיח והמנהיג האמיתי, ואין שום פעולה נפעלת מבלעדי כח שפעו והשגחתו. וגם אין ספק שאין באין סוף שום שינוי כלל... אמנם בספירות דוקא הוא שינוי ההנהגה והפעולות... הכל כפי המציאות המצטרך כי ההנהגה תשתנה כפי מעשה האדם, דאם חטא יגביר עליו מדת הדין, ואם ישוב אל אלהיו ויקיים המצוות יגביר עליו מדת החסד והרחמים, הכל במדה ובמשקל.⁷⁹

גם רמח"ל פירש את ספירות האצילות כמידות שבהן מנהג האלוה את הנבראים. בחיבורים אחרים הוא הציג את מהלך ההאצלה שלימד האר"י כמהלך של הנהגה אלוהית. חיבורים אלה נחלקים לשתי תקופות.

75 שם, שער ו, כרך ב, עמ' 7.
76 פרדס רמונים, שער ח, פרק יג.
77 שם.
78 י' אביב"י, קבלת האר"י, ירושלים תשס"ח, עמ' 1461–1181.
79 שומר אמונים, ריכוח שני, סעיף עא.

תחילה, בשנים תפ"ט-ת"צ, פירש כי מהלך ההאצלה הוא מהלך של הנהגה אחת – הנהגת חסד ודין ורחמים, שהיא הנהגה שמעניקה שכר ועונש על פי מעשי האדם ובחירתו.

הנה הפעולה הראשונה שרצה המאציל לפעול בברואיו היא הנהגה בכלל, פירוש השגחתו על התחתונים ושכינתו בקרבם... אמנם ההשגחה צריכה להשתנות לפי מעשי התחתונים, כי לפעמים יהיה פועל חסד לשלם טוב, ולפעמים דין להעניש לרואי לו, על כן נסדרה ההנהגה בחסד ודין... ויש מידה אמצעית בין החסד והדין, ונקרא רחמים. הרי ההנהגה מתחלקת לחסד דין ורחמים, ולפי החילוקים האלה כך תהיה השגחתו הכללית הנ"ל.⁸⁰

אחר, בשנים תצ"א-תצ"ד, פירש כי מהלך האצילות הוא מהלך של שתי הנהגות – הנהגת היחוד והנהגת הטוב ורע, הנהגת הממשלה והנהגת המשפט.

הרשימו הוא כלל כל חוקות השכר והעונש, שלפי זה הדרך נראה לכאורה כמה קלקולים שנתקלקלו בעולמות לפי הפגמים שפגמו החוטאים. והאור שבפנים הוא לפי דרך היחוד, שהכל טוב ואין רע כלל ואין פגם... והוא המנהג את הרשימו כנ"ל, שסופו יהיה רק טוב ושלמות.⁸¹

קו הא"ס ב"ה, הנכנס בתוך הרשימו, נעלם בו בפנים בכל מדרגותיו ונקרא שמנהגו... והיינו לפי ענין שתי ההנהגות... הנהגת הטוב ורע והנהגת היחוד.⁸²

ונמצא שבאמת בשתי מדות אלה אוהו האדון ב"ה תמיד, ושתיים אלה קבע בחוקו מוסדי ארץ, א' מדת השכר ועונש היא הנהגת הטוב והרע בשיקול אחד לזכות ולחובה, ונקראת הנהגה זאת הנהגת המשפט, שהקב"ה יושב ודין כל העולם כולו לפי מעשיהם הטובים והרעים, ואתיא תוך משפטו זה מדת טובו אשר לפי חק שלמותו לפי ענין ממשלתו, שבכוחו הוא רוצה לתקן את כל נבראיו. והנה לפי מדת השכר ועונש, הקב"ה כביכול משעבד מעשיו למעשי בני אדם, שאם הם טובים גם הוא ייטיב להם, ואם הם רעים יוכרח כביכול להענישם, וכענין הכתוב תנו עוז לאלהים... ולפי מדת ממשלתו ושליטתו אמר, ומשתי את עון הארץ ההיא ביום אחד.⁸³

הבאנו כאן רק מעט מזער מעיקרי דבריו של רמח"ל בחיבורי תפ"ט-ת"צ על משמעותה של קבלת האר"י, ובמקום אחר כבר תיארו את שיטתו בפרוטרוט.⁸⁴

רק מקצת מן המקצת מדבריהם של המקובלים הראשונים והאחרונים הבאנו, ובכל אלה הורו הם כי עשר הספירות שבאצילות הן מידותיה של ההנהגה האלוהית – בהן מנהיג המאציל את עולמו, שופט את הנבראים וגומל להם כפי מעשיהם.

על הדברים האלה יצא הראי"ה לחלוק. לעומת דברי המקובלים כי הספירות הן מידות של הנהגה פירש הראי"ה כי הספירות הן מידות של התנהגות. הראי"ה מחדש כי הספירות הן המידות והדרכים שבהן המאציל הולך ומתנהג, ועל האדם להידמות לאלוה וללהתדבק בו, ללכת בדרכיו ולהתנהג כמידותיו-ספירותיו. על כן כתב כי 'מלמדת היא לנו החכמה האלהית את המדות, את הספירות האלהיות, כדי לדעת, שבמדותיו של הקב"ה אנו צריכים תמיד להתדבק',⁸⁵ ועל כן הדגיש כי 'אם אין אנו מכירים, שכל עיקר הצורך לתלמודם של השמות, של המדות ושל הספירות, הוא כדי שנדע שאנו צריכים להתדבק במדותיו של מקום, ושאנו יכולים להתדבק בהן, ושאינו יכולים להתדבק בגבורה שלמעלה בלא השאיפה למדותיו, אם אין אור זה פרוש לפנינו, אין אנו מכירים כלל את כל התוכן של חכמת המדות, של יסוד הספירות והאצילות, של הנושא היסודי של מעשה מרכבה'.⁸⁶

משום כך קרא הראי"ה לספירות האצילות בשם 'האידיאלים האלהיים' – אלו המידות והדרכים שהמאציל הולך ומתנהג בהן, ואלו המידות והדרכים שהאדם שואף ללכת ולהתנהג בהן. על כן ביקש 'להגשים דוגמתם בפועל של סדרי החיים',⁸⁷ על כן לימד כי הם

80 קנאת ה' צבאות, נדפס בתוך גנוי רמח"ל, בני ברק תש"מ, עמ' פב.
81 קל"ח פתחי חכמה, פתח כז, פירוש, חלק ד, הבחנה ב, ירושלים תשמ"ז, עמ' פ.
82 שם, פתח כח, פירוש, חלק א, הבחנה א, שם, עמ' פב.
83 דעת תבונות, סעיף מח, בני ברק תשל"ג, עמ' מ-מא.
84 זוהר רמח"ל, ירושלים תשנ"ז, עמ' קכג-קמ [=אלון שכות תשס"ט, עמ' קיט-קלט].
85 לעיל ליד הערה 7.
86 לעיל ליד הערה 10.
87 לעיל ליד הערה 2.

אידיאלים נשאים ועצות אלהיות אדירות ונאמנות איך להוציאם מן הכח אל הפועל לדור דורים,⁸⁸ ועל כן הורה כי 'החפץ היותר אדיר הצפון במעמקי נפשו הוא להוציא את האור הצפון ההוא תמיד מן הכח אל הפועל, לקרבם תמיד יותר ויותר לאותה השלמות הבלתי מוגבלת של האידיאלים האלהיים בצורות החיים עצמם, של האיש, ושל הקיבוץ הכללי, של המעשה, ושל החפץ והרעיון.⁸⁹ בכל אלה מפרש הראי"ה כי האצילות היא התנהגות אלוהית – מידות ודרכים שהאלוה הולך בהן ומתנהג בהן. זהו חידושו הגדול של הראי"ה – האצילות היא התנהגות אלוהית ולא הנהגה אלוהית, והספירות הן מידותיה של ההתנהגות האלוהית ולא מידותיה של ההנהגה האלוהית. משום כך קרא הראי"ה לעשר הספירות בשם חדש 'האידיאלים האלהיים', ולאצילות – 'האידיאל של ההווייה; לאמור ההתנהגות השלמה והאצילה של האלוה, היא ההתנהגות שאחריה ראוי לו לאדם ללכת, היא ההתנהגות שכמותה נכון לו לאדם להוציא מן הכוח אל הפועל, היא ההתנהגות שדוגמתה צריך האדם להגשים במהלך חייו, והיא ההתנהגות שאליה צריכה כל ההווייה לשאוף באורחות חייה ובמהלך מאורעותיה.

ט

כאן חייבים אנו להבהיר דברינו ולהודיעם בדיוק. הבחנו בין המקובלים שלימדו כי האצילות היא הנהגה אלוהית ובין הראי"ה שלימד כי האצילות היא התנהגות אלוהית. אמנם פירושו של הראי"ה כי הספירות הן דרכי התנהגות חדש הוא, אבל איננו חדש לגמרי. כבר קדמוהו המקובלים הראשונים שסמכו את הפסוק 'הלכת בדרכיו' אל הספירות. כך כתב ר' עזרא מגירונה.

ולפי שהזוהר החכמה אשר בה ל"ב נתיבות, שנאמר הוד והדר לבשת, לקיים מה שנאמר והלכת בדרכיו, נצטוו ישראל בעטיפת הטלית שיש בו ל"ב חוטי... ויש לנו לפרש כפי דרכנו כל מצוה ומצוה מאיזה מדה היא.⁹⁰

כך כתב ר' יוסף ג'קטילה.

ולפי שה' ית' רצה לזכותינו ברא בגוף האדם כמה אברים נסתרים ונגלים בדמיון סימן למעשה מרכבה, ואילו יזכה אדם לטהר אבר מאבריו יהיה אותו אבר כדמיון כסא לאותו דבר עליון הפנימי הנקרא בשם זה, אם עין עין, אם יד יד, וכן לכל השאר.⁹¹

ר' משה קורדובירו ייחד ספר שלם בשם 'תומר דבורה', שבו הוא מורה לאדם כיצד 'דמה לקונו' וכיצד 'ירגיל עצמו' ללכת במידותיהן של עשר הספירות.

האדם ראוי שידמה לקונו, ואז יהיה בסוד הצורה העליונה צלם ודמות... לפיכך ראוי שידמה אל פעולות הכתר שהן י"ג מדות של רחמים עליונות ורמוזות בסוד הפסוקים מי אל כמוך.⁹² היאך ירגיל האדם עצמו במדות הבינה, והיא לשוב בתשובה, שאין דבר חשוב כמותה, מפני שהיא מתקנת כל פגם. וכמו שדרך הבינה למתק כל הדינים ולמתק מרירותם, כך האדם ישוב בתשובה ויתקן כל פגם.⁹³ היאך ירגיל האדם עצמו במדות הת"ת, אין ספק שמדות הת"ת הוא העסק בתורה.⁹⁴

משורות אלו עולה לכאורה כי פירוש הספירות כדרכי התנהגות לא נתחדש על ידי הראי"ה, שהרי כבר פירשו המקובלים הראשונים את הספירות כדרכים שהמאציל הולך בהן, וכבר הם דרשו מהאדם להידמות אל המאציל וללכת בדרכיו-ספירותיו. אלא שעיון מדוקדק בסוגיה זו יגלה כי הפרש גדול יש בין המקובלים הראשונים ובין הראי"ה, ודברי הראי"ה על הספירות-הדרכים חדשים הם ולא נודעו לפניו.

המקובלים הראשונים פירשו את הספירות ככוחות אלוהיים ואת מהלך האצילות כהנהגה אלוהית. המשפט, ההנהגה והגמול של האלוה על מעשי האדם והתנהגותו הם מהות האצילות והם מהות ספירותיה, ובפירושם של אלה עוסקים רוב בניינים ורוב בניינים של

88 לעיל ליד הערה 3.

89 לעיל ליד הערה 3.

90 פירוש שיר השירים, כתבי הרמב"ן, כרך שני, ירושלים תשכ"ד, עמ' תצו.

91 שערי אורה, הקדמה. ר' מאיר אבן גבאי חזר על דברים אלה והוסיף עליהם משלו, עבודת הקודש, חלק התכלית, פרק כו.

92 תומר דבורה, פרק ראשון.

93 שם, פרק רביעי.

94 שם, פרק שביעי.

חיבוריהם. פירוש הספירות כדרכי האלוה אינו עיקרה של האצילות אלא תוספת מוסרית המבקשת מהאדם כי ילך בדרכיו של המאציל, ולזה הקדישו המקובלים מקום מועט בלבד.

על כך חלק הראי"ה. הוא פירש כי ההתנהגות האלוהית היא מהותה של האצילות, והדרכים האידיאלים שהאלוה מהלך בהם ומתנהג בהם הם משמעותן העיקרית של הספירות. ההידמות לאלוה היא תכליתו של מהלך ההאצלה, היא מבוקשו של האדם, היא שאיפתה של ההווה והיא מגמת תנועתה של ההיסטוריה כולה.

ההפרש בין המקובלים הראשונים ובין הראי"ה מתחדד בבחינת כתביו של ר' משה קורדובירו. ספרו הגדול והיסודי של הרמ"ק, פרדס רמונים, מוקדש כולו לפירוש מהלך האצילות כסדר ההנהגה האלוהית. שער אחרי שער הוא פותח בביאור מהות האצילות וספירותיה עד שהוא מגיע אל השער השמיני, 'שער מהות והנהגה', שבו הוא מסביר את הספירות כולן כמערכת מורכבת ומפורטת של הנהגה אלוהית. על פירוש זה הוסיף הרמ"ק את פירוש הספירות כדרכי האלוה ואת הבקשה מהאדם שילך בדרכים אלו. לפירוש הנוסף ייחד הרמ"ק ספר נפרד וקטן מאוד, הוא ספר תומר דבורה שנוצר לעיל, שאין בו כדי למעט את הפירוש העיקרי של מהות הספירות – הן מידותיה של ההנהגה האלוהית. לא כך נהג הראי"ה. הוא ייסד את כל מאמריו ואת כל קבציו על הבנת האצילות כהתנהגות אלוהית ועל מהות הספירות כדרכים וכאידיאלים שהאלוה מהלך ומתנהג בהן. רוב הפסקאות שכתב הראי"ה בשמונת הקבצים מוקדשות לפירוש האצילות כהתנהגות אלוהית ולביאור הספירות כמערכת מורכבת ומפורטת של דרכים ואידיאלים אלוהיים.

5

נוסף ונפרש את ההבדל בין המקובלים הראשונים ובין הראי"ה בפירוש ההליכה בדרכי האלוה. המקובלים הראשונים לא חרגו ממשמעותם המקורית של דברי חז"ל. ההליכה בדרכי האלוה מכוונת לאדם בלבד, ואת אשר הורו חכמים לאדם 'מה הוא... אף אתה...'. סמכו המקובלים על הספירות. הם הרחיבו את ההדרכה המוסרית המיועדת לאדם, ומעתה יכול הוא וצריך הוא ללכת הן אחר מידותיו של האלוה – להתנהג ברחמים ולבקר חולים, הן אחר ספירותיו של המאציל – להתעטף בטלית, לשוב בתשובה ולמתק את הדינים.

הראי"ה חרג ממשמעותם המקורית של דברי חז"ל והחיל את ההוראה ללכת בדרכי האלוה על הנבראים כולם. אחר שפירש כי האצילות היא ההתנהגות האלוהית וכי הספירות הן הדרכים שהאלוה הולך בהן, הוא מבקש ומצפה מהאדם ומכל הנבראים ללכת אחר המידות האלוהיות ולהגשים דוגמתם בפועל. משום כך הוא רואה את 'רוח החיים הגדול המלא בכל היש כולו',⁹⁵ את 'האידיאליות האלוהית החיה בכל',⁹⁶ ואת 'זיו אור אלהים הממלא את העולמים כולם'.⁹⁷ ומשום כך רואה הראי"ה כי 'הצורך של הדבקות האלוהית, במחשבה ובחשק הלב... צורך זה מקורו הוא בההתאגדות הכללית, שצורך החיים הכלליים אגוד הוא ביחד. ועל פי מדה מיוחדת הקרבה הזאת מאגדת את הנשמות של כל פרטי ישראל ביחד, ובמדה יותר רחבה את כל האדם יחד בכללותו, באיגוד הצלם האלהי הכללי, ובמדה יותר מורחבת מתאגד ביחד כל צורך החיים של כל אשר נשמת רוח חיים באפיו... ובמדה המתרחבת ביותר, עובר גבול האחדות על כל המצוי, כל הנברא, הנוצר והנעשה. ומיסוד האחדות שבצורות הכלליות הללו, שהוא דבר של מציאות בפועל, בא הצורך העליון לקרבת אלהים ולדבקות עליונה'.⁹⁸

כאן מתחדד חידושו הגדול של הראי"ה. כשם שהחילו המקובלים הראשונים את ההנהגה האלוהית שבאצילות על הנבראים כולם, כך החיל הראי"ה את ההתנהגות האלוהית שבאצילות על הנבראים כולם. כשם שלימדו המקובלים הראשונים כי הספירות הן המידות שבהן המאציל שופט את הנבראים וקובע את שפע החיים שיימשך ויגיע אליהם מן האצילות, כך לימד הראי"ה כי הספירות הן הדרכים שהאלוה הולך ומתנהג בהן וכי הנבראים כולם מבקשים ושואפים להתקרב לאלוה, להתדבק בו, ללכת בדרכיו וספירותיו ולהתנהג כמותו בקדושה ובמוסריות.

95 ש"ק, קובץ ג שא; אוה"ק, החיות העולמית יח; לעיל פסקה ד.
96 ש"ק, קובץ ב קמד; אוה"ק, החיות העולמית ל.
97 ש"ק, קובץ ב סב; אוה"ק, החיות העולמית א.
98 ש"ק, קובץ ג ג; אוה"ק, החיות העולמית יא.

בשנת תרס"ז, שנה אחת לאחר הדפסת הספר עקבי הצאן, שלח ר' צבי יהודה קוק את הספר ליוסף חיים ברנר וצירף לו מכתב על אודות הספר ועל אודות אביו מחברו.

ואני שולח לך את הספר עקבי הצאן, ומראש אני מודיעך ומבקשך כי את הספר הזה לא תקרא בו, כי אם תלמוד בו בעיון ועומק ובכובד ראש... וכבאור על הספר הנני מעיר אותך את הדברים האלה על דבר המחבר וספרו. אבי נ"י המחבר הוא מן הרבנים האדוקים, ואשר מלבד גאונו בתורה זכה גם לשם צדיק, ועם זה הוא חוקר ופילוסוף חפשי באין שום מעצור לפניו במלוא המובן של המלה הזאת... ויחזור עד יסודי תורתנו, וגם עד חודרי הקבלה הגיע.

בסוף המכתב תיאר רצ"ה קוק את תוכנו של הספר עקבי הצאן וגילה מה היה מונח לפני הראי"ה בעת שחיברו.

את הספר הזה אני מחלק לשני חלקים. האחד אל הדור הישן מכיל המאמרים, הדור... העונג והשמחה... הפחד...⁹⁹ ודרישת ד'... והחלק השני אל הדור הצעיר: דעת אלהים ועבודת אלהים, להבינם ולהכירם יותר אל היהדות הישנה. יסוד הדברים של שני המאמרים האלה נמצא לפ"ד [=לפי דבריו]¹⁰⁰ בדרשתו של הפרופסור הרמן כהן שנדפסה בהשלח כרך יג חוד' ניסן תרס"ד.¹⁰¹

סמיכות פרשיות לפנינו: בחודש ניסן תרס"ד נתפרסמה דרשתו של הרמן כהן; בחודש אייר אותה שנה עלה הראי"ה לארץ ישראל; בשנת תרס"ו פרסם הראי"ה את מאמרי דעת אלהים ועבודת אלהים בספר עקבי הצאן; בשנת תרס"ז מעיד רצ"ה כי יסודם של שני מאמרים אלה נמצא בדבריו של הרמן כהן. מה ראה הראי"ה בדרשתו של הרמן כהן ומה מצא בדבריו? מדוע דווקא יסודם של מאמרי דעת אלהים ועבודת אלהים, ולא של חמשת המאמרים הקודמים, נמצא בדבריו של הרמן כהן? דרשתו של הרמן כהן מוקדשת לבידור עיקרה של היהדות – המוסריות. הוא יצא נגד ההדגשה היתרה בחקירת ההיסטוריה של היהדות, ודרש ללמוד ולעסוק במוסר שהוא יסודה של היהדות. המוסריות, לפי הרמן כהן, היא מושג האלהים של היהדות.

מושג האלהים של היהדות אין לו תוכן אחר אלא מוסריותו של האדם בלבד... אין לך אלא דת אחת, שעל פי עיקריה היסודיים היא משחררת את עצמה מכל קסמי המיתולוגיה, והיא דת הנביאים, דת היהדות. והמפתח להרוז הזה מונח ברעיון הפשוט, שלפי דעת הנביא שם אלהים אין לו שום כוונה אחרת ומובן אחר אלא שהוא עדות אחראית על הקנין היחידי, שאליו משתוקקת רוחו; והקנין היחידי הזה היא – המוסריות.¹⁰²

אתיקה ופילוסופיה דתית צריכות להיות לאחדות ביד חכמת היהדות. האתיקה הפילוסופית כשהיא לעצמה אינה צריכה להדת, היא הולכת בכח עצמה וברשות עצמה. ואולם הדת מוכרחה היא לקשר את תורת האמונה שלה עם תורת המוסר; כי אך באופן זה יכולה היא לברוא פילוסופיה דתית; ולהיהדות כבר סלולה הדרך הזאת גם על ידי כל התפתחותה ההיסטורית הפנימית וגם על ידי סתם תכנו של רעיון האלהים הנבואי.¹⁰³

על כך הוסיף הרמן כהן כי תוארי האלוהים הם תארים מוסריים, וכי רק תארים כאלה יכולים אנו להשיג.

רק תארים מוסריים יכולים אנחנו להניח ולהבחין בחיק אלהי. כן מחליט התלמוד; כן מורה הרמב"ם. במהותו של אלוה אין אנחנו נזקקים אלא למה שאנחנו צריכים בשביל האתיקה. תורתו זו של הרמב"ם היתה לה השפעה גדולה בימי אביו של דור

99 הרצ"ה לא הזכיר כאן את המאמר הרביעי – המחשבות.

100 כלומר, לפי דבריו של הראי"ה עצמו. כך מתפענחים רוב ראשי תבות אלו בספרות הרבנית, ואילו מיעוטם מתפענחים 'לפי דעתי'. קשה לומר כי כאן הכוונה ל'לפי דעתי', שהרי רצ"ה היה אז נער בן שש עשרה שנים. בין כך ובין כך לפנינו עדות נאמנה על 'יסוד הדברים' של שני המאמרים האחרונים בעקבי הצאן.

101 מכתבו של רצ"ה קוק נזכר פעמים אחדות במחקר, אך תוכנו לא נתבאר. רמ"צ נריה הדפיסו בספרו, בשדה הראי"ה, כפר הרואה תשמ"ז, עמ' 298–300, אך את הפסקה האחרונה במכתב לא הדפיס. בנימין איש שלום הזכירו בספרו, הרב קוק בין רצינוליים למיסטיקה, תל אביב תש"ן, עמ' 17–18, עמ' 21, אך לא הדפיסו. הוא ציין כי 'במגמות הרוחניות והמוסריות' 'הרב קוק קרוב מאוד לעמדתו של הרמן כהן' (שם, עמ' 155 הערה 45), אך לא הסביר כיצד היוו דברי הרמן כהן מקור למאמרי דעת אלהים ועבודת אלהים. דב שוורץ, אמונה על פרשת דרכים, תל אביב תשנ"ד, עמ' 125, הזכיר את המכתב אך לא עסק בתוכנו. עוד הזכירו את מכתבו של רצ"ה קוק, אך לא נזקקו לתוכנו ולא הסבירו מה ראה הראי"ה בדבריו הרמן כהן: 'יהושע ב' בארי, אוהב ישראל בקדושה, כרך חמישי, תל אביב תשמ"ט, עמ' 19–25; שמחה רו, מלאכים כבני אדם, ירושלים תשנ"ד, עמ' 353–355; יונתן מאיר, תשוקתן של נשמות אל השכינה, דרך הרוח, ספר היובל לאליעזר שביד, ירושלים תשס"ה, כרך שני, עמ' 800–801. מכתבו של רצ"ה קוק נדפס בשלמותו בקובץ איגרותיו, צמח צבי, ירושלים תשנ"א, אגרת א, עמ' א–ב.

102 הרמן כהן, יסוד קתדראות לאתיקה ופילוסופיה דתית בבתי המדרש לרבנים, תרגום דוד יימארק, השלח יג (תרס"ד), עמ' 361–362.

103 הרמן כהן, שם, עמ' 364.

התחיה; עליה מיסד את דבריו הפילוסוף המדעי הראשון שבאשכנז, ניקולאוס קוזאנוס, ולזה מתאמת גם הכונה שבה העמיק קנט את התיאולוגיה הפרוטסטנטית, בתביעתו, שתהיה תיאולוגיה של אתיקה, כלומר תורת אלהים מיוסדת על אתיקה, ולא להפך.¹⁰⁴

שורות אלו בדרשתו של הרמן כהן שימשו אחד היסודות לראייה בכותבו את מאמריו דעת אלהים ועבודת אלהים. הראייה זיהה את התארים המוסריים של האלוה, שהרמן כהן הדגישם, עם הספירות האלוהיות, שהמקובלים לדורותיהם לימדו עליהן. על כן פירש הראייה את הספירות כתארים מוסריים ולא כתוארי פעולה, כמידות של התנהגות ולא כמידות של משפט והנהגה. אלמלא מקרא כתוב של הראייה אי אפשר היה לנו לאומרו בוודאות, אבל הוא עצמו הראה מקור לדבריו על האידיאלים האלוהיים בדרשתו של הרמן כהן על התארים המוסריים של האלוה.

מדברי חז"ל נטל הראייה את ההליכה בדרכי הקב"ה ואת ההתדבקות במידותיו, מספרי המקובלים נטל הראייה את הספירות האלוהיות שבאצילות, ומדרשתו של הרמן כהן נטל הראייה את התארים המוסריים של האלוה. הראייה זיהה את התארים המוסריים עם דרכי הקב"ה ועם הספירות האלוהיות, וכך היו הספירות ל'אידיאלים האלהיים' – המידות והדרכים המוסריות שהאלוה מהלך ומתנהג בהן.

מכל אלה אנו למדים על דרכו החדשה של הראייה. הוא ראה לנגד עיניו את האצילות האלוהית, את עשר ספירותיה, את חמשת פרצופיה, את העולמות הנבראים, הנוצרים והנעשים; הוא הביט במהלך ההאצלה כולו, מצמצום אור אין סוף עד להוספת המוחין ועד להעלאת הניצוצות ולהמשכת השפע; ובכל אלה ראה תארים מוסריים, מהלך האצלה של ההתנהגות האלוהית המושלמת, מהלך ההדרגה של הספירות והדרכים המידות של הקודש, האמת, הטוב והמוסר.

זהו חידושו הגדול של הראייה – האצילות היא ההתנהגות האלוהית; מערכת הספירות היא מערכת הדרכים האידיאלים שהאלוה מהלך בהן; ושאיפת האדם וכל ההווה היא להתדבק באלוה, להתנהג כמותו וללכת אחר ספירותיו, דרכיו ואידיאליו.

יב

פירש הראייה את הספירות כתארים מוסריים, אבל לא הסתפק בפירוש זה. הוא פירש את הספירות כאידיאלים אלוהיים הכוללים הן דרכי מוסר הן דרכי הכרה והשגה. כשם שפירש הראייה את הספירות כ'מידותיו של מקום',¹⁰⁵ כך פירש את האצילות כ'האצילות העליונה של רוח הקודש',¹⁰⁶ וכמקורה של 'התנוצצות של רוח הקודש' שבה 'משיגים בבת אחת, בלא יגיעה, סדרי חכמה רבה, הכוללים בקרבם עזן, יופי, קדושה, ברכה, אהבה, גבורה, ומשיגים את העולמות על פי השתלשלות סדרם'.¹⁰⁷ כשם שביקש הראייה מן האדם להתדבק במידותיו של הקב"ה ו'לשאוף תמיד למלאותם בחיים ובפועל',¹⁰⁸ כך הוא מבקש מן האדם שיהא 'מקשיב את הד קול האצילות העליונה' ויתאמץ 'לברר מאותו הקול העליון, שהולם תמיד באזננו הפנימית, כמה שאפשר, ברורי דברים, למען נוכל להציגם לפנינו ולפני זולתנו בצורה המביאה לידי מעשה, ולידי עיון מסודר ומעורר כראוי'.¹⁰⁹

בפסקאות רבות מפרש הראייה את מהלך ההאצלה כמהלך של השגת רוח הקודש ושל הכרה והיגיון. באחדות מהן עוסק הראייה בסדר המפורט והסבוך של המשכת המוחין, שעליו לימד האר"י, והוא מפרש אותו כסדר של התפרשות החולך ונובע 'מההתעמקות בשרשי ההשכלות העליונות' עד להסתעפות 'להמון דקדוקים, תלי תלים, וחבילי חבילות'.¹¹⁰ לעיל, סעיף ו, רשמנו מקצת מן האידיאלים המופיעים בכתבי הראייה וסידרנו אותם על פי סדר האצילות. נוסף ונרשום כאן מקצת מדרכי ההכרה וההשגה המופיעות בכתבי הראייה, ואף אותן נסדר על פי סדר האצילות.

אריך אנפין ההופעות הכלליות¹¹¹

104	הרמן כהן, שם, עמ' 364–365.
105	לעיל סעיף ב.
106	ש"ק, קובץ ה פח; אור"ק, חכמת הקודש נב.
107	ש"ק, קובץ א תרכא.
108	לעיל סעיף ב.
109	ש"ק, קובץ ח טו; אור"ק, החיות העולמית ה.
110	ש"ק, קובץ ח לד; אור"ק, חכמת הקודש לט.
111	ש"ק, קובץ ג נט; אור"ק, חכמת הקודש כט.

הכללים היותר מופשטים ועליונים ¹¹²	
המקוריות העליונה ¹¹³	
הכרה עצמותית ¹¹⁴	חכמה
מעין מתברך ומתגבר ¹¹⁵	
שפעם רבים של ציורים עליונים ¹¹⁵	
שרשי ההשכלות העליונות ¹¹⁶	
בינת דבר מתוך דבר ¹¹⁷	בינה
הרכבות שכליות ¹¹⁸	
ההבנה הכללית ¹¹⁹	
האור המקורי ¹²⁰	חז"ב
ההתגברות המקורית העליונה ¹²⁰	
ההכללה הרוממה ¹²⁰	
נקודת הרצון שבהכרה ¹²¹	דעת
העומק הלשדי ¹²¹	מוחין
טל החיים של הכללים העליונים ¹²¹	
הכלליות הגדולה המתפשטת בשפעת חיים ¹²²	
סקירות כלליות ¹²³	
ערכים כלליים ¹²³	
האור הכללי הגנוז בנשמה העליונה ¹²³	
אור חיים ורעננות ¹²⁴	
השפעה הרעננה ¹²⁴	
אורות חדשים חיים ¹²⁵	
הזן יקר ונעים ¹²⁶	
חיי הפרטים ¹²⁷	זעיר אנפין
הפרטים המסתעפים ¹²⁸	
האור הפרטי ¹²⁹	

כל דרכי ההכרה וההשגה האלה שפירש בהן הראי"ה את הספירות, אינן חורגות מחידושו היסודי בביאור משמעותה של האצילות. דרכי ההכרה וההשגה הן חלק מן ההתנהגות האלוהית, שבה פירש הראי"ה את האצילות. כי ההתנהגות האלוהית כוללת הן את דרכי המוסר והמידות, כגון חסד וגבורה שבספירות התחתונות, הן את דרכי ההכרה והחשיבה, כגון חכמה ובינה שבספירות

ש"ק, קובץ ג קפא.	112
ש"ק, קובץ ח לד; אוה"ק, חכמת הקודש לט.	113
ש"ק, קובץ ז קמז; אוה"ק, חכמת הקודש מב.	114
ש"ק, קובץ ב קלה.	115
ש"ק, קובץ ח לד; אוה"ק, חכמת הקודש לט.	116
ש"ק, קובץ ז קמז; אוה"ק, חכמת הקודש מב.	117
ש"ק, קובץ ב קלה.	118
ש"ק, קובץ א תשכח.	119
ש"ק, קובץ ח לד; אוה"ק, חכמת הקודש לט.	120
ש"ק, קובץ ג נט; אוה"ק, חכמת הקודש כט.	121
ש"ק, קובץ ג קפא.	122
ש"ק, קובץ א תריא; אוה"ק, חכמת הקודש לח.	123
ש"ק, קובץ ח לד; אוה"ק, חכמת הקודש לט.	124
ש"ק, קובץ ה רפא; אוה"ק, הגיון הקודש יג.	125
ש"ק, קובץ ה רנג; אורות, ישראל ותחיתו כא.	126
ש"ק, קובץ ג נט; אוה"ק, חכמת הקודש כט.	127
ש"ק, קובץ ג קפא.	128
ש"ק, קובץ ח לד; אוה"ק, חכמת הקודש לט.	129

העליונות. ועל כן, כשם שצריך האדם להידבק בדרכיו ובמידותיו של המקום, מה הוא רחום וחנון אף אתה היה רחום וחנון, כך צריך הוא להידבק בחכמתו ובבינתו של המקום, מה הוא חכם ונבון אף אתה היה חכם ונבון. ההתנהגות האלוהית מקיפה את האצילות בכל עשר ספירותיה, ומכאן שאיפתו של הראי"ה כי ילך האדם בחשיבתו, בהכרתו, במידותיו ובמוסרו אחרי האלוה ויתנהג כמותו.

יג

אחר שהגיע לארץ ישראל יצא הראי"ה לדרך חדשה בפירוש האצילות ועשר ספירותיה. יסודה של קבלת הראי"ה האצילות – בהתנהגות אלוהית והספירות כדרכים וכאידיאלים אלוהיים. המשכה במערכת ספירות-אידיאלים שלמה, מדורגת ומפורטת, שאת מקצתה הדגמנו ברשימה קצרה של האידיאלים אשר באצילות ובעולמות הנבראים. את כל אלה השתית הראי"ה על מהלך האצילות שלימדו המקובלים הראשונים והאחרונים. בכותבו על האידיאלים האלוהיים היתה תורת הקבלה לנגד עיניו של הראי"ה, ועל כל עיקריה – מהלך ההאצלה, שמות הספירות וכינוייהן, יחודי הספירות וזיווגיהן, העלאת הניצוצות והמשכת המוחין, גילוי האור והמשכת השפע – בנה הראי"ה את שיטתו המיוחדת בידיעת האלוה ובעבודתו. קבלת הראי"ה היא מערכת כוללת, שיטתית ומסודרת החובקת עולמות ומלוואיהם. כל אשר כתבנו עד הנה הוא רק עיקר אחד מעיקריה של מערכת זו. הצגתה השלמה של קבלת הראי"ה ותיאור מלא של כל עיקריה חורגים מגבולות האקדמות שלפנינו, והיא תיעשה בע"ה בעתיד.

התקנות

Members Benefits of Regulation Book

<p>a) Contributing 3 Dollars annually or 25 Dollars at once his name is notified with prayers, Kaddish, Mishnayis, the first year and on the Anniversary date itself</p> <p>b) Contributing 5 Dollars annually or 50 Dollars at once his name is notified to keep the above benefits for a period of 5 years</p> <p>c) Contribution 10 Dollars annually or 100 Dollars at once, his name is notified to keep the benefits above mentioned the first year and the Date of anniversary for an everlasting remembrance</p> <p>d) Contributing 50 Dollars annually or 500 Dollars at once, in Talmidei-Chachomim keep the regulations</p> <p>e) Building member that will donate for the New Rooms a room on his account, his name will be engraved on a marblestone on the room for a everlasting remembrance:</p>	<p>איסצונ פון די תקנות</p> <p>א) דער וואס צאהלעט 3 דולאר יעהרליך אדער 25 דולאר מוש אמאהל, ווערעט געלערינט משניות, קדיש געואנגט דעם ערשטען יאהר נאך דעם אב לעבען אין יאהרצייט שאג.</p> <p>ב) דער וואס צאהלעט 5 דולאר יעהרליך אדער 50 דולאר מוש אמאהל, ווערעט געלערינט משניות, קדיש געואנגט דעם ערשטען יאהר נאך דעם אב לעבען אין יאהרצייט שאג 5 יאהר.</p> <p>ג) דער וואס צאהלעט 10 דולאר יעהרליך אדער 100 דולאר מוש אמאהל, ווערעט געלערינט משניות, קדיש געואנגט דעם ערשטען יאהר נאך דעם אב לעבען אין יאהרצייט שאג אומער.</p> <p>ד) דער וואס צאהלעט 25 דולאר יעהרליך אדער 300 דולאר מוש אמאהל, ווערעט געלערינט משניות, קדיש געואנגט דעם ערשטען יאהר נאך דעם אב לעבען אין יאהרצייט שאג אימער דורך א ספעציאלען תיח.</p> <p>ה) דער וואס צאהלעט 50 דולאר יעהרליך אדער 500 דולאר מוש אמאהל, ווערעט געלערינט משניות, קדיש געואנגט דעם ערשטען יאהר נאך דעם אב לעבען אין יאהרצייט שאג אימער דורך 10 ספעציאלען תיח.</p> <p>ו) חבר בונה דער וואס וויל אויפשהייל נעמען אין דער נויער געביידע, קען מוש זיין צדקה אויס בויען אויס אויף זיין נאמען, אויסער דיא אויבען דערסאנצע תקנות וועט זיין נאמען אויף א סארטארשישין אויסגעקויפט ווערען מוש דער צדקה וואס ער האט מנד געווען, און אלע וואס וועלן באוועגן דיא ישיבה וועלען זיין נאמען בעקעשטן לרור דורות.</p> <p>ז) דיא זכות פון א גבאי לויט נאך זיין שרייען.</p>
---	--

תעודות הרבנים הנאונים שנקרו את ישיבתנו הקדושה.

ב"ה, פה יקר וקדוש לנו אוצר האורה אשר בה קודש אלוקינו היא הישיבה הקדושה והגדולה שמגלים בה תורה ועבודה וישיבת 'שער השמים' זה המכון הנשגב אשר לנשמתה של תורה וחרע שקדושה של תורה בכל מקצועותיה ועבודת ה' לתורה פנומית וזוכה כך קודש קדוש, ואת המרגלית היקרה בכל סוגיהי הכלל צעירים ומתורים מרגלים מנעויהם לקדושת התורה והיראה וקנים וישישי תלמידי חכמים גדולים מישראל סבי דאורייתא כתבתי סתרה לתגיל תורה ולהאורה מיום שמיא עד ארעת התוסה.

נדיבי רב שאו ידיכם קודש וזכו ותמכו בתמיכה של חבה וכבוד לתישיבה הקדושה היחידה במטרתה בעולם, ותוספת תרומה חדשה לטובת הבנין הנדרש מאד לפי רכזי המתגרים החדשים. נזכה כולנו יחד לראות בבנין אחריון כפישם הקרה ונשש מרכסם קודש החותם מהי הקודש ירושלם.

הק' אברהם יצחק הכהן קוק ראש רבני ארץ ישראל.

ב"ה, נתעוררתי לבא על החתום כהתעוררות על דבר תעודת הישיבה הגדולה 'שער השמים' אשר למודים בה גדולי התורה מיקורי הערך בקדושה ובכפרה, ואשרי הווכח להתחיק בענין החיים וכולה היא שתגן באלף המגן, להסצוא שפע ברכה והצלחה בכלל ובפרט, וגם לרבות להחיש ישועה קרובה, לזכות. להתקיים דבר הנבואה אשפרך רחוי על כל בשר ומלאה הארץ דעה וכו' כביא, כעתירה לב ונשש כויה. ליא למבני תרעיה לסיק,

הק' יוסף חיים זאנענפעלד רב ואב"ד הפעיה"ס ת"ו

ב"ה, כאשר זכני ה' לבקר את ארסת הקודש בירושלם עוהיק תוכביא ובבקרתי את הישיבה הקדושה שער השמים הישיבה אשר למודים בה זקנים וגם נערים חכמת הקבלה ועוסקים בקדושה ובסתרה כנגלה ובסתרה, אסרתי אין זה כי אם בית אלפים וזה שער השמים, וגם ילמדו בה קמני בני ישראל תורת ה' וראוים הם לעורה, כי ישיבה כזאת היא יחידה במינה, וזכות תורחיק העטור לכל המנרכים והמסויעים בו, וזכו לראות בחמת ציון וירושלם ובשוב ה' את שבות עמו, כברכת הכותב לכבוד קדושת התורה ולמודיה.

ביך טוין תרפ"ו לסיק בתוככי ירושלם עוהיק תוכביא משה זבולן מרגליות סנויאק נשיא הכבוד של אגודת הרבנים בארצות הכרית וקנא, כארח נשה לצון מה ירושלם עוהיק תוכביא וגם אני סמבקר הישיבה וחבר אני ליראי ה',

The degrees of the College

The talmud and Cabala Academy "Shaar Hashemaim" was founded in 1906 by the renowned Rabbis Haim Judah Leib Auerbach and Simon Hurwitz. The Holy Yeshivah devoted to the special study of the Cabala, is the only one of its kind in the world.

The college is divided into four main divisions.

The first. is for beginners who receive instruction from experienced teachers.

The second. is for rabbis who have completed the preliminary course and are qualified to teach.

The third. is for scholars competent to elucidate religious problems and to give advice to seekers after the truth, and

The fourth is composed of selected rabbis who are initiated into the higher science.

In addition there are night classes for prayer and

קטע מתוך דף רשמי של ישיבת 'שער השמים' (שעמדה בנשיאות הראי"ה קוק) ובו מכתב נדיר מאת הראי"ה